

Ks. prof. dr hab. Janusz Bujak
Wydział Teologiczny Uniwersytetu Szczecińskiego
ul. Seminaryjna 2
75-817 Koszalin

Recenzja rozprawy doktorskiej

**mgra lic. Ryszarda Gołębiowskiego, *Maryja w życiu i przepowiadaniu*
biskupa Piotra Pawła Gołębiowskiego (1902-1980),
napisanej na Wydziale Teologicznym Centrum Studiów Mariologicznych „Kolbianum”
Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
pod kierunkiem o. dra hab. Ignacego Kosmany,
Warszawa 2022, s. 325**

Na mocy chrztu świętego każdy wierzący jest powołany do świętości, czyli do naśladowania Chrystusa w swoim życiu. Pomocą na drodze do świętości są środki, które Chrystus zostawił swojemu Kościołowi: Słowo Boże, sakramenty święte, wstawiennictwo i przykład świętych. Maryja jest dla chrześcijan szczególnym wzorem świętości i pomocą w osiągnięciu doskonałości chrześcijańskiej w tym stanie, w jakim żyją. W życiu niektórych chrześcijan upodobnienie do Chrystusa jest szczególnie wyraźne. Można to powiedzieć również o Słudze Bożym biskupie Piotrze Pawle Gołębiowskim, który w swojej kapłańskiej i biskupiej posłudze starał się naśladować Chrystusa – Dobrego Pasterza. Tej właśnie postaci jest poświęcona recenzowana praca doktorska.

1. Cel i struktura rozprawy doktorskiej

Jak podkreśla we Wstępie Doktorant, celem pracy jest oddanie hołdu biskupowi Gołębiowskiemu, który odznaczał się zaufaniem do Maryi i miłością do Kościoła i narodu polskiego (s. 48). Zamiarem Autora dysertacji było w szczególności ukazanie maryjnego charakteru biskupiego posługiwania Słudze Bożemu na tle jego działalności pasterskiej, homiletycznej i katechetycznej (s. 49.302).

Praca składa się ze strony tytułowej (s. 1), Spisu treści (s. 2-4), Wykazu skrótów (s. 5-8), Bibliografii (s. 9-46), Wstępu (s. 47-49), pięciu rozdziałów (s. 50-301), Zakończenia (s. 302-

307) i Aneksów (s. 308-325), w których Autor pracy umieścił Dokumenty - akty poświęcenia się Najświętszej Maryi Panny i fotografie związane z życiem biskupa Piotra Gołębiowskiego.

W rozdziale pierwszym (s. 50-138) Autor przedstawił obszerną biografię Sługi Bożego. Opisał jego życie w domu rodzinnym, następnie studia w Sandomierzu i Rzymie oraz posługę kapłańską i biskupią.

Rozdział drugi (s. 139-199) opisuje sylwetkę duchową biskupa Gołębiowskiego, m.in. w oparciu o jego kazania i artykuły. Doktorant przedstawił Sługę Bożego jako kaznodzieję i czciciela Najświętszej Maryi Panny.

W rozdziale trzecim (s. 200-236) Ryszard Gołębiowski przedstawił w pierwszym paragrafie pt. *Refleksja mariologiczna* syntezę rozwoju mariologii od zarania Kościoła aż po dzień dzisiejszy a następnie w kolejnych czterech paragrafach wydobyl główne rysy maryjnego przepowiadania biskupa Piotra Gołębiowskiego. Sługa Boży nauczał, że Maryja jest wzorem Służebnicy dla kobiet, Obrończynią Narodu Polskiego, wzorem dla wszystkich chrześcijan i Matką Eucharystii.

Rozdział czwarty (s. 237-265) pogłębia mariologiczne nauczanie biskupa Gołębiowskiego. Autor pracy doktorskiej wskazuje na inspiracje i źródła mariologii biskupa sandomierskiego. Następnie wydobywa z niej takie aspekty, jak zachęta do zawierzenia się Maryi w niewolę miłości, naśladowanie Jej wiary, nadziei i miłości oraz konieczność odzwierciedlania w codziennym życiu postaw Maryi.

Piąty i ostatni rozdział (s. 266 - 301) przedstawia miłość biskupa Gołębiowskiego do Kościoła na wzór Maryi. Inspiracją dla Sługi Bożego były Jasnogórskie Śluby Narodu i VIII rozdział konstytucji *Lumen gentium* Soboru Watykańskiego II. Umiłowanie Kościoła oznacza według biskupa Gołębiowskiego przebaczenie i pojednanie z Bogiem i braćmi, życie i modlitwę według ducha Maryi oraz oczyszczenie serca, czyli nawrócenie.

2. Wykorzystana literatura i metoda pracy

Obszerna bibliografia została podzielona na Dokumenty Kościoła, Pisma Ojców Kościoła, doktorów i pisarzy katolickich, Archiwa państwowe i Archiwalia kościelne, źródła drukowane, które zawierają zarówno dzieła biskupa Gołębiowskiego jak i publikacje poświęcone jego osobie. Następnie mamy literaturę przedmiotu, literaturę pomocniczą i strony internetowe.

Autor dysertacji przy pisaniu pracy korzystał z archiwów seminarium sandomierskiego, diecezji sandomierskiej i radomskiej, parafii, w których pełnił posługę kapłańską Piotr

Gołębiowski oraz z zasobów IPN-u. tekstami źródłowymi były listy pasterskie, odezwy, kazania, homilie, artykuły i książki Sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego.

W bibliografii przy dokumentach papieży nie zostało podane miejsce i rok wydania a jedynie rok publikacji dokumentu. Wyjątkiem jest Leon XIII i Pius X, gdzie mamy podane miejsce i rok wydania dokumentu.

Biorąc pod uwagę źródła, w „pracy zastosowano metody: w zakresie biogramu – chronologiczno-historycznej, natomiast w pozostałej części dysertacji – metody analityczno-syntetycznej” (s. 49).

3. Ocena formalnej strony dysertacji

Praca doktorska Ryszarda Gołębiowskiego jest obszernym opracowaniem, które zawiera biografię biskupa Piotra Gołębiowskiego, opis jego sylwetki duchowej oraz mariologię, którą Autor wydobyl z nauczania pasterskiego Sługi Bożego. Z pracy przebija nie tylko znajomość tematu, ale również osobiste zaangażowanie Autora w omawiane zagadnienia.

Styl pracy nie budzi większych zastrzeżeń, chociaż niekiedy jest on zbyt kwiecisty, zwłaszcza gdy chodzi o ukazywanie samej osoby Sługi Bożego.

Kilkakrotnie powraca kwestia rozłamu w parafii Wierzbica, który ostatecznie udało się biskupowi Gołębiowskiemu zażegnać (s. 93-94; 148-149; 221-222; 279-280.282).

Można by zapytać o zasadność częstego cytowania kazań i homilii biskupa Gołębiowskiego w omawianej dysertacji. Autor zdawał sobie sprawę z pytań, które może to zrodzić i odpowiedział na ewentualne zarzuty w Zakończeniu, gdzie czytamy, że „Był to zabieg celowy, gdyż umieszczenie owych tekstów na przykład w aneksie, mogłoby nie skupić należyj im uwagi, przyczynić się do pobieżnej ich lektury (niechętnie czytamy aneksy). Dlatego zostały zamieszczone liczne, niekiedy dłuższe fragmenty wystąpień biskupa Piotra dla szerszej ich prezentacji i lepszego poznania”.

W obszernym tekście pracy doktorskiej znalazło się niewiele błędów literowych, które zresztą Autor poprawił ręcznie już po jej wydrukowaniu. Niektóre z nich to np. na s. 53 przypis 35: P. Stawarz, *Relacje państwo – Kościół w czasach stalinizmu (1948-1953) w świetle publikacji „Tygodnika Powszechnego” i „Trybuny Ludów”*; *Te Deum lauda mus* na s. 90, Znak Świętego Poczęcia – Ducha Świętego – objawiający się najpełniej (s. 211).

W paragrafie zatytułowanym *Gołębiowski jako kaznodzieja* (s. 162-181) Autor również wiele miejsca poświęca jego działalności dydaktycznej jako wykładowcy w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu co jego kaznodziejstwu.

4. Ocena merytorycznej strony pracy doktorskiej

W pierwszym rozdziale, zatytułowanym *Postać biskupa Gołębiowskiego*, Autor dysertacji przedstawia biografię Sługi Bożego. Rozpoczyna od opisu domu rodzinnego i dzieciństwa w Jedlińsku, miejscowości, skąd pochodził biskup Gołębiowski. Następnie przechodzi do okresu studiów w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu i w Rzymie, na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim, gdzie w latach 1923-1928 zdobył dwa doktoraty, z filozofii i teologii. Po powrocie do diecezji pełnił on różne funkcje: wykładowcy, ojca duchownego w Wyższym Seminarium Duchownym i proboszcza. W roku 1957 ks. Piotr Gołębiowski został biskupem pomocniczym diecezji sandomierskiej. Jako hasło swojej biskupiej posługi obrał słowa *Maria spes nostra*. W roku 1968 został administratorem apostolskim diecezji sandomierskiej. Doktorant obszernie opisał charakter posługi biskupa Gołębiowskiego, za którą spotykały go szykany ze strony władz komunistycznych, których jednym z przejawów była odmowa wydania paszportu a tym samym zakaz wyjazdu z kraju na obrady Soboru Watykańskiego II. Obszernie opisuje również sytuację w parafii Wierzbica, w której władze komunistyczne w latach 1962-1968 aktywnie wspierały kapłana i niektórych członków parafii którzy wypowiedzieli posłuszeństwo biskupowi i zarejestrowali własną jednostkę organizacyjną w Urzędzie do Spraw Wyznań. Biskup Gołębiowski umiera 2 listopada 1980, a już pięć lat później – 2 listopada 1985 roku – rozpoczyna się jego proces beatyfikacyjny.

Rozdział drugi przedstawia sylwetkę duchową biskupa Piotra Gołębiowskiego. Publikacje, homilie i odezwy Sługi Bożego wskazują na jego szczególne zainteresowanie tematyką ascetyczną. Dla przykładu Autor dysertacji przytacza jedną z homilii, w której biskup Gołębiowski wyjaśnia, czym są dary Ducha Świętego (s. 141-146). Odznaczał się on szczególną czcią do Najświętszego Sakramentu i pobożnością maryjną. Wielką cześć okazywał również św. Józefowi, do którego naśladowania często zachęcał wiernych. Przez wiele lat był członkiem a następnie przewodniczącym Unii Apostolskiej Kleru Najświętszego Serca Pana Jezusa. Jako człowiek, biskup Gołębiowski odznaczał się bezinteresownością i życzliwością wobec bliźnich. Był wiernym przyjacielem, czego dowodem była przyjaźń z ks. prof. Wincentym Granatem, która trwała 60 lat, od momentu, gdy spotkali się w Wyższym Seminarium Duchownym w Sandomierzu. Sługa Boży znany był również jako znakomity wykładowca i kaznodzieja. Autor przytacza fragmenty kazań i homilii wygłaszanych przez niego w latach 1947-1979. Jako czciciel Najświętszej Maryi Panny biskup Gołębiowski pozostawił po sobie wiele kazań i tekstów, publikowanych najczęściej w miesięczniku

„Kółko Różańcowe”. Doprowadził również do koronacji trzech słynących cudami obrazów: w roku 1968 cudownego obrazu NMP Świątordzinnej w Studziannie, w roku 1974 obrazu NMP Różańcowej w Wysokim Kole oraz słynącego łaskami obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Starej Błotnicy w roku 1977.

W rozdziale trzecim Doktorant ukazał mariologiczny wymiar nauczania biskupa Gołębiowskiego. Pisząc o Maryi jako wzorze kobiety – Służebnicy Pańskiej, Autor pracy przytacza rozważania tajemnic radosnych Różańca biskupa Gołębiowskiego. Biskup mówił o Maryi jako wzorze dla każdej kobiety, niezależnie od powołania, zarówno dla dziewicy, jak i dla matki i wdowy. Podkreślał również więź, jaka łączy historię narodu polskiego z Maryją. Czynił to wyraźnie w jedność z kardynałem Stefanem Wyszyńskim. Angażował się w peregrynację obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. To właśnie w Sandomierzu w roku 1972 na nowo rozpoczęła się pielgrzymka kopii wizerunku Czarnej Madonny po tym, jak w roku 1966 został on zarekwirowany przez władze komunistyczne i zamknięty w jednym z pomieszczeń na Jasnej Górze. Sługa Boży wskazywał również na Maryję jako wzór wiary, modlitwy i życia dla każdego chrześcijanina. Maryja, uczył biskup Gołębiowski, może być również nazywana i czczona jako Matka Eucharystii, ponieważ dała ciało Synowi Bożemu. Maryja prowadzi do Eucharystii.

Rozdział czwarty rozwija mariologiczną myśl biskupa Gołębiowskiego która przejawiała się w jego nauczaniu pasterskim, osobistej pobożności i rozwijaniu kultu maryjnego, czego przejawem były koronacje trzech wizerunków Matki Bożej w diecezji sandomierskiej. Biskup sandomierski wskazywał na Maryję jako pomoc w osiągnięciu stanu łaski uświęcającej, trwaniu w nim i wzrastaniu. W tym celu propagował, wraz z kard. Wyszyńskim, ideę oddania się w niewolę miłości Maryi. Biskup Gołębiowski zachęcał, by naśladować Maryję w Jej postawie wiary, nadziei i miłości. Szczególnie istotna była dla niego kwestia rodziny, w której Maryja powinna zajmować poczesne miejsce. Jako przykład nauczania mariologicznego Autor pracy przytacza list biskupa Gołębiowskiego z okazji koronacji obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Starej Błotnicy w roku 1977, który był mu szczególnie bliski.

Rozdział piąty i ostatni dotyczy umiłowania Kościoła na wzór Maryi w życiu i nauczaniu biskupa Gołębiowskiego. Autor wychodzi od nauczania Soboru Watykańskiego II na temat posługi biskupiej w kontekście maryjnym, z którego czerpał biskup Gołębiowski w swojej posłudze. Przejawiało się to w takich cechach jego posługi biskupiej jak dążenie do pokoju i jedności w sytuacjach konfliktów i podziałów, często inspirowanych przez władze komunistyczne; zanurzenie w modlitwie na wzór Maryi oraz wskazywanie Matki Zbawiciela jako drogi uświęcenia przez oczyszczenie się z grzechów.

W Zakończeniu Doktorant wymienia dziesięć wniosków teologiczno-pastoralnych o charakterze mariologicznym, które można wyciągnąć z nauczania biskupa Gołębiowskiego.

W Aneksie pan Ryszard Gołębiowski umieścił tekst ślubowania Jana Kazimierza we Lwowie z 1 kwietnia 1656 roku, Akt osobistego oddania się Matce Najświętszej bł. kard. Stefana Wyszyńskiego dokonany w Stoczku Warmińskim 8 grudnia 1953 roku, Akt oddania Polski w niewolę Maryi przez biskupów polskich na Jasnej Górze 4 września 1961 roku, Akt poświęcenia się Maryi Niepokalanej św. Maksymiliana Marii Kolbe, Akt oddania się Jezusowi Chrystusowi przez ręce Maryi św. Ludwika Marii Grignon de Montfort, Akt osobistego oddania się Niepokalanemu Sercu Maryi bł. kard. Stefana Wyszyńskiego i Wspomnienie uroczystości milenijnych w Polsce Autora dysertacji.

W dalszej części Aneksu mamy fotografie, m.in. cudownego obrazu Matki Bożej Pocieszenia w Starej Błotnicy i zdjęcia Sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego z różnych okresów jego życia.

W pracy doktorskiej pana Ryszarda Gołębiowskiego osoba biskupa Piotra Gołębiowskiego została ukazana wieloaspektowo: jako człowieka, kapłana i biskupa oddanego całym sercem wiernym, którym służył, jako człowieka wiary i zawierzenia Bogu, jako czciciela Maryi i Jej wiernego sługę. Imponuje wiedza historyczna Doktoranta, która pozwoliła umieścić postać Sługi Bożego na każdym etapie jego życia na tle wydarzeń z epoki i dziejów Kościoła. Dwa pierwsze rozdziały zasługują na szczególną uwagę, stanowiąc fundament całej dysertacji. Doktorant ukazał w nich postać Sługi Bożego i jego „białe męczeństwo”, które trwało niemal całe jego życie kapłańskie a szczególnie biskupie, kiedy to był systematycznie atakowany przez aparat władzy komunistycznej. Na tle tych faktów tym bardziej zadziwia jego postawa całkowitego zaufania Bogu przez Maryję, zgodnie z zawołaniem biskupim *Maria spes nostra*. Kolejne rozdziały dotyczą już wyraźnie tematu pracy. Autor dysertacji ukazał w nich maryjny charyzmat biskupa Gołębiowskiego i jego mariologię zawartą w publikacjach, odezwach do wiernych, kazaniach, homiliach i różnego rodzaju inicjatywach, takich jak koronacje wizerunków Maryi o peregrynacja kopii obrazu Matki Bożej Częstochowskiej. W tej pracy zostały ukazane fundamenty maryjności Sługi Bożego i przejawy jego miłości do Maryi na tle wydarzeń z życia Kandydata na ołtarze, które przecież toczyło się w najtrudniejszym okresie XX stulecia. Przekonująco przedstawił on rolę Maryi w życiu i posłudze kapłańskiej i biskupiej Piotra Gołębiowskiego. Wydaje się, że wystarczyłyby dwa rozdziały, aby ukazać maryjny charakter życia i przepowiadania Sługi Bożego Piotra Gołębiowskiego, jako że niektóre tematy w rozdziałach od trzeciego do czwartego pojawiają się kilkakrotnie, choć ukazane z różnych punktów widzenia.

Pytania do doktoranta:

- 1) Czy można zauważyć rozwój mariologii biskupa Piotra Gołębiowskiego na przestrzeni niemal 60 lat jego posługi kapłańskiej i biskupiej?
- 2) W jakich aspektach mariologia bł. kard. Stefana Wyszyńskiego miała wpływ na posługę i przepowiadanie Sługi Bożego biskupa Piotra Gołębiowskiego?
- 3) W jakim zakresie osoba i nauczanie biskupa Gołębiowskiego są aktualne dla Kościoła w Polsce?

5. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska mgra lic. Ryszarda Gołębiowskiego, *Maryja w życiu i przepowiadaniu biskupa Piotra Pawła Gołębiowskiego (1902-1980)* stanowi dogłębną analizę przepowiadania biskupa Piotra Gołębiowskiego w zakresie mariologii i udaną syntezę zawartych w niej treści. Autor podjął się ukazania w pierwszych dwóch rozdziałach życia i duchowości Sługi Bożego, w których wyraźnie wybrzmiewa maryjny akcent obecny w całym jego życiu, poczynawszy od cudownego uzdrowienia z choroby w młodości za przyczyną Matki Bożej Błotnickiej aż po ostatnie dni jego posługi. W kolejnych trzech Doktorant szczegółowo przedstawił mariologię obecną w nauczaniu sandomierskiego biskupa podkreślając zgodność jego nauczania z teologią katolicką i nauczaniem Kościoła. W Zakończeniu Autor dysertacji sformułował dziesięć wniosków – postulatów duszpasterskich, wskazując na aktualność nauczania Sługi Bożego również w dzisiejszych czasach.

Recenzowana praca doktorska odpowiada wymogom ustawy *o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003 roku, art. 13 (Dz.U. nr 65, poz. 595) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 30 września 2016 roku, art. 6, p. 4 (Dz.U. poz.1586) dlatego wnioskuję do Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie o kontynuowanie postępowania w sprawie nadania panu Ryszardowi Gołębiowskiemu stopnia naukowego doktora nauk teologicznych.

Koszalin, 11.08.2022

ks. prof. dr hab. Janusz Bujak